

A hűtlen apák emlékeznek

(Szabó Tibor Benjamin: *Kamufelhő. Hűtlen apák könyve*. Scolar Kiadó, Budapest, 2012)

Amikor olyan könyvet veszünk a kezünkbe, melynek szerves része az apa és fia közti viszony, s amikor elhagyott gyermekről van szó, arra számítunk, hogy ez a kapcsolat kevésbé lesz hangsúlyos, s a kápráztatni kívánó történet életbölcsessel feldúsítva elvesztik hitelüket, mi több, világhoz közelségüket, s az élvezetességet. A *Kamufelhő* esetében azonban másról van szó. Szabó Tibor Benjamin novelláskötete különösen őszinte könyv, ami híján van az apai felvágósságnak vagy az önző fantáziálásnak. Életbölcsesek tarkítják ugyan a kötetet, ám ezek belesimulnak a könyv szövetébe, nem kelnek önálló életre. Sokkal inkább csendes meglátások vagy humoros történetek mélyebb spektrumai felé történő kitérésokként funkcionálnak. A tanító szándék tehát nem elhanyagolható azonban a felvonultatott leltár célját nem jelölhetjük egyedül a megszólított beavatásában. A szöveg témája sokkal inkább az önmagunkkal való szembenézés. Felnevelés, kiábrándulás, közöny. És konstatálása annak, hogy kialakul fölöttünk egy kamufelhő. A könyvet olvasva ezt a kamufelhőt tapogatójuk ki, s a sokszor ismételt „Majd rájössz!” hangsorú mondat huszadik olvasása után ismerjük fel: nem biztos, hogy véletlenül halljuk ennyiszor ezt a szöveget. Egyszerre találkozunk az apaszerep imitálásával és parodizálásával, s egyszerre kerülünk hatása alá.

Apád a falusi gyerek, apád a hős, apád a szerelmes, apád és anyád. Apád, aki elhagyja anyádat, apád, aki kiábrándult. A kötetben egyes szám harmadik személyben szól önmagáról a megszólító, egyszerre hoz közel (apa) és távolít el (E/3). Mindvégig: *apád*. „Csak ahol te vagy – ott nincs” (9.), de minden történet kiindulópontja te vagy: a megszólított, az elhagyott gyermek. A hűtlen apák könyvének fontos része a fiú, akit nem látunk, viszont az elbeszélésben kitüntetett szerepe van. Egyes szövegek kiemelten reflektálnak a megszólítottra. A gyermek számára feltehetően ismeretlen dolgokat írnak le hosszabban, egyszerűbben (pl. „Nagyon szar, gyógyszert is szedett rá apád évekig, meg egyszer lenyelt egy vastag gumicsövet, hogy bele tudjanak nézni oda, ahol a görcs szokott lenni” [7.]). A fiú kiemelt szerepénél talán fontosabb a könyv önleplező aspektusa. Őszinte és nagyvonalú könyv: mindent elmond, de csak vagányan, sallangok nélkül. Nem elnőieskedve. Férfias történetek, néha líraian, néha megmondósan azok.

Az elbeszélések a főhős általános iskolás éveitől indulnak, és körülbelül a harmincéves koráig terjednek. A megjelenített életkor párhuzamos az elbeszélésmóddal, a könyv elején lényegesen több humorral és lazasággal találkozunk. Ennél a résznél hangsúlyosabbak az események, mint az általuk artikulált nihil, míg a későbbiekben nagyobb szerepet kap az egyes szereplők viszonya, a ki nem mondott dolgok jelenvalósága és a kiábrándultság. A *Kamufelhő* homogén kötet, a felnőtté válás folyamata finoman vonul végig a könyvön. Az egyenmőség ellenére

mégis kijelölhetünk néhány határpontot, ami alapján elkülöníthetjük az egyes egységeket. Az első rész talán a

Baszomka megáldása

című (38.) szöveggel ér véget, amiben kicsúcsosodnak az eddigi szövegek jellemzői. A kivételes humorú szöveg egyszerre elgondolkodtató és szórakoztató, s egyben cinkosságot is vállal az olvasóval: ki ne kacsintana össze egy tizenhét éves másnapos szereplővel, aki forgó gyomorral és teljes dezorganizáltsággal vesz részt egy keresztelőn? A világból való kiábrándultság eddig is szerves részét képezte a történeteknek az elbeszélő pozíciójából adódóan (már megélt történeteket mesél az elbeszélő, nem a gyermekkori naivitás, hanem a felnőttkori pesszimizmus a jellemző), azonban a személyiségválság itt jelenik meg először a legkézzelfoghatóbban: „Elveszett világ. Vagy akkor se létezett, csak apád látta ilyennek. Hiába. Mert ez, ez a valami ami nincs – ez néz vissza apádra a tükörből. Szar ügy.” (44.)

A második egység hozzávetőlegesen az *Amikor apád a bíróságon* (74.) című szövegig tart. Ez a rész a nihil kibontakozásának terepe, ahol kevesebb humorral, több elgondolkozással találkozunk. Kiemelkedik a szövegek közül a

Majd rájössz

(62.) című írás. A korábban sokat elhangzott mondat itt címbe emelve jelenik meg, s a szövegből kiderül, hogy mire kell rájönni, mi az, ami a gyermek számára ismeretlen, mi az, ami a világra nézésben a legnagyobb változást hozza. A tény: „hogy kihűl minden” (Uo.). Ezt a kihűlést a Hrabalra emlékeztető történetmondással s az amerikai minimalizmusra hasonlító letisztultsággal szemlélteti a beszélő. Történetek az Alföldről: vidáman indulnak, reálisan végződnek. Lassan mindből elpárolog az idill, és a bizakodás: ez most más lesz, kihűlés kizárva. Tipikus karakterek, egy csokorba rendezve; a hittantanárnő, „akit nem nyomott össze az istenhit” (63.), s aki szentimentalista és romantikára vágyik, a frigid dzsúdós és a szerelme, a kedves pultos és a szerető, akiknek a története nemi betegséggel és eltávolodással ér véget. Minden kihűl, vagy tán nem is volt igaziból meleg, csak képzeltük. Csak a kamufelhő melegítette meg őket. Erre kell rájönni.

Az utolsó egységre leginkább a minimalizmus, a történetek redukáltsága, a kapcsolatok előtérbe helyezése jellemző. Kevesebb anekdotával, kevesebb humoros résszel találkozunk, s csupán a legszükségesebb információkat kapjuk. Nincs mellékvágány, nincs mellébeszélés. A lehangsúlyosabban ezt a főhős egy nővel folytatott viszonyának leírásakor látjuk. Az eddig elbeszélte kiábrándultság már nem téma, hanem stílus, hangulat, ami átjárja a szövegeket. Ha humorral találkozunk, az sokkal fanyarabb, mint korábban, ha felismerést olvasunk, rövidebben, kifejtetlenebbül kerül elénk. Mindazonáltal ez a nihil nem szomorúságot vagy szenvedést sugall, nem kezdjük sajnálni a szereplőket, s nem érzünk világfájdalmat. Ahogy a főhős sem: csak megvonja a vállát, ez van. A falusi milióból, korai házasságból, monoton munkából sikerült a kitörés, de a megszokottság, és a jelentéktelenség tapasztalata megmaradt. Ebből az egységből kissé kilóg az *Így volt apád a kurvákkal*, ahol a főhős hősiesen kiáll elvéért egy strici ellen, és nem fogadja el egy bordélyház vezetését, mert: „Nem baszok. [...] – Hálni szoktam. Akit megkívánok, azzal.” (88.) Ismét cinkosságot tapasztal az olvasó, és

élvezettel nézi végig, ahogy a nyilvánosház tulajdonosának fejét minestrone levesbe döngöli hősünk. A kicsit irreális, de annál szórakoztatóbb történetet szó nélkül elhisszük, még akkor is, ha a többihez képest kissé kiszínezettnek tűnik. Ez a felnagyítás, tupírozás nem zavaró; ahogy az olvasó közösséget vállal, a közönyben felismeri a tipikus karaktereket, történeteket, közösségeket, úgy ismeri fel a vágyat, amit mindenki dédelget: hőssé válni, földbe döngölni az erkölcstelent. Apád hőssé vált.

Szabó Tibor Benjamin kötete élvezetes olvasmány. Nem kíván nagy igazságokat elmondani, sem pedig filozófiai mélységekbe merülni. Történeteket mesél, szórakoztat. A könyv legnagyobb pozitívuma az erős hangulat, ami belengi a szövegeket, és az olvasót sem kerüli el. Gyengébb tulajdonsága a könyvnek azonban, hogy némely szöveg nem mond újat a többihez képest, s az egymás mellé helyezett hasonló stílusú és tárgyú szövegek helyenként unalmassá válnak. Áthidalja ezt azonban a fent említett humor, ami visszarabolja az elkalandozott olvasó figyelmét. A szövegeken érezhető, hogy a szerző nem csupán szépíró, de szerkesztő is. A *Kam ufeľhő*

jól megírt kötet, gördülékeny olvasmány, nosztalgikus és nosztalgiát ébresztő írás.